

Datum
2019-10-02

Diarienummer
DNKS190159

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi (Ku2019/00550/KO)

Yttrandet har beretts gemensamt av Regionsamverkan Sydsveriges kulturutskott. Regionsamverkan Sydsverige är ett samarbetsorgan för Sveriges sex sydligaste regioner. Vi arbetar för långsiktigt hållbar utveckling för Sydsverige genom strategiskt kunskapsutbyte och främjande av interregionala och interkommunala samarbeten.

Uppdraget för den regionala biblioteksverksamheten formuleras i bibliotekslagen enligt följande: "Varje landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet i syfte att främja samverkan, verksamhetsutveckling och kvalitet hos de folkbibliotek som är verksamma i länet". I lagens förarbete (prop. 2012:13/147) förklaras att kompletterande medieförsörjning som länge var den huvudsakliga uppgiften på regional nivå, fortfarande kan vara viktig men att uppdraget idag är mer strategiskt inriktat. Regional biblioteksverksamhet är också ett av sju verksamhetsområden inom [kultursamverkansmodellen](#).

Nedan följer Region Hallands synpunkter på Demokratins skattkammare - förslag till en nationell biblioteksstrategi. De synpunkter som lämnas handlar främst om att i den kommande behandlingen av strategiförslaget och reformförslagen tillvarata regionala och lokala perspektiv och den kunskap som finns. Region Halland tillstyrker de sex reformförslagen i sak men har på grunder som framgår nedan delvis avvikande uppfattning när det gäller utformning och genomförande.

En övergripande kommentar

Region Halland ser att ett stort arbete ligger bakom framtagandet av Nationell biblioteksstrategi, både de bakomliggande rapporterna och den färdiga strategin. När den nu ska gå från idéskiss till handling föreslår vi en genomarbetning av texten för att göra den enklare och mer lättillgänglig att läsa. Vi föreslår också en koncentration till strategisk nivå och att de många handlingsförslag på operativ nivå som finns tas bort.

Lyft läsningen

Region Halland ser med förvåning att bibliotekens läs- och litteraturfrämjande roll ges en förhållandevis blygsam plats i det slutliga förslaget trots det faktum att sjunkande läskunnighet och läsförståelse är faktorer som genererar stora klyftor i samhället. Så anser vi t ex att Bokstart borde givits en framträdande och central plats. Bokstart kan betraktas som grunden till allt annat biblioteken arbetar med. Svag läsförmåga är ett hot mot demokratin som hittills har fått för lite uppmärksamhet. I bibliotekslagen fastslås att bibliotek har en samhällsbärande funktion och bidrar till demokratin utveckling – genom att bidra till kunskap, bildning och fri åsiktsbildning. För att ta del av kunskap och kunna bilda sig en åsikt behöver alla ett eget språk och kunna läsa. Att öppna vägar till litteraturen, tillgängliggöra litteraturen i nya format och på nya platser där fler delar av samhället deltar och ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur är en del i bibliotekens viktiga demokratitillämpning.

Det är positivt att läsningens betydelse ändå understryks i strategiförslaget och att Läsdelegationens betänkande "Barns- och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället" (SOU 2018:57) lyfts fram. Läsdelegationen, som kom med sitt betänkande i juni 2018, har skarpa och nyskapande förslag som pekar i riktning mot tvärprofessionella insatser och stärkta insatser för nationell samordning inom det läsfrämjande området. Region Halland anser att Läsdelegationens rekommendationer och förslag bör utgöra stommen till de åtgärder som vidtas på det läs- och litteraturfrämjande området.

Prioritera nationella biblioteksuppdrag

Region Halland anser att att en nationell biblioteksstrategi i huvudsak bör fokusera på de resurser, den stödstruktur och den kompetensutveckling som är gynnsam att samverka kring nationellt eller som lämpligast kan hanteras av en nationell biblioteksfunktion. Region Halland konstaterar med tillfredsställelse att det färdiga förslaget till strategi till stor del fokuserar på gemensam nationell infrastruktur för kunskapsstöd och kompetensutveckling till dem som arbetar på Sveriges alla bibliotek och på att utveckla och driva nationella digitala bibliotekstjänster. Att få juridisk rådgivning, gedigna kunskapsunderlag, stöd i omvärldsanalys, hjälp att ta fram kvalitetsindikatorer och andra mått för verksamheten är värdefullt och efterlängtat – inte minst från folkbiblioteken. En nationell digital struktur, med nationellt finansierat innehåll, skulle frigöra tid och resurser för många bibliotek och möjliggöra att bibliotekslagens intentioner om likvärdig biblioteksservice i hela landet skulle kunna uppnås.

Region Halland ser positivt på skrivningen att "De nationella och regionala nivåerna ska verka stödande, inte styrande, för de användarnära publika biblioteken". När det gäller frågor om hur kommunbiblioteken ska definiera sin roll och sitt sätt att uppfylla sitt uppdrag är mest gynnsamt om detta sker i dialog med bibliotekens huvudmän,

invånare och andra aktörer i det lokalsamhälle biblioteken är del av. En betydande del av all biblioteksutveckling i Sverige sker lokalt.

Utred ny nationell biblioteksmyndighet

För att på ett effektivt och tydligt sätt och genom konstruktiv och jämbördig dialog stödja det allmänna biblioteksväsendet bedömer Region Halland att det behövs en genomlysning var det nationella biblioteksmyndighetsuppdraget bör ligga. Den nationella biblioteksmyndigheten bör få ett tydligt uppdrag och en väl utvecklad kommunikation med alla bibliotekssektorer. En statlig offentlig och oberoende utredning bör tillsättas för att utreda uppdraget och formerna för en sådan biblioteksmyndighet och roll och gränsdragning i förhållande till andra myndigheter och verksamheter som idag har nationella biblioteksuppdrag bör ses över. Den nationella biblioteksmyndigheten ska ha ett tätt samarbete med övriga myndigheter och verksamheter med nationella biblioteksuppdrag rörande t ex mångspråk och tillgänglighet. Detta för att kunna analysera och agera samfällt kring utvecklingsbehov och för att kunna ge de råd och den information som bibliotekspersonal behöver för att kunna utföra sitt uppdrag med hög kvalitet.

Region Halland utgår vidare från att en nationell biblioteksmyndighet också bör samverka med de regionala biblioteksverksamheterna. Dessa har, genom den dialog och de samarbeten och partnerskap som kultursamverkansmodellen ger möjlighet till, god kännedom om det regionala och kommunala sammanhang som biblioteken verkar i och kan bidra med värdefull kunskap.

Stärk utbytet mellan forskning och profession

Region Halland välkomnar en gemensam nationell struktur för kompetensutveckling likt den som föreslogs i rapporten "Profession, Utbildning, Forskning – Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession". Stärkta samarbeten och samverkan mellan bibliotek och olika typer av forsknings- och utbildningsinstitutioner samt mellan forsknings- och utbildningsinstitutionerna där utbyte mellan forskning och profession kan ske är mycket positivt. Detta forskningsutbyte måste ske tvärvetenskapligt och inbegripa många olika discipliner eftersom bibliotekens uppdrag och samhällliga roll spänner över många områden.

Det vore värdefullt för svenska bibliotek med en större tillgång till aktuell forskning och vetenskaplig information för såväl den egna professionen som för användare. Utveckling av biblioteksverksamheten och de metoder som används skulle då också i högre grad kunna vila på vetenskaplig grund.

Om nationell och regional samverkan stärks, kan nationella utvecklingslinjer med utgångspunkt i bibliotekens kapacitet att uppfylla bibliotekslagen tas fram gemensamt. De regionala biblioteksverksamheterna bidrar i denna samverkan med kunskaper kring kommunbibliotekens förutsättningar och behov. Utifrån behoven kan

sedan forskningsunderlag eller annan information tas fram och kompetensutveckling planeras i samarbete med ett fortbildningsinstitut för bibliotekspersonal. Den nationella satsningen Digitalt först lämpar sig väl som pilotverksamhet för en sådan gemensam nationell struktur för kompetensutveckling när det gäller folkbiblioteken. I denna satsning samverkar såväl det nationella projektet som enskilda regionala biblioteksverksamheter redan med stor behållning med forskare från flera discipliner, inte enbart från det Biblioteks- och informationsvetenskapliga området.

Region Halland bedömer att det finns stor kompetens hos olika forsknings- och utbildningsinstitutioner i södra Sverige som bör nyttjas i ett framtida beslut om lokalisering av ett fortbildningsinstitut.

Utöka samverkan för ökad jämlikhet

Under strategiförslagets avsnitt om demokrati och om samhällets öppna rum beskrivs hur biblioteken både som lokal och som verksamhet bidrar till att främja vår demokrati och vår rättsstat genom att alla får bättre möjlighet till insyn, inflytande och deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet. Personal inom olika bibliotekstyper stöttar dagligen aktivt människors möjligheter att förbättra sina livschanser och att utöva sitt demokratiska engagemang och sina rättigheter. Tillsammans bidrar alla bibliotek till demokrati, inkludering och välfärd.

Genom samverkan säkrar vi tillgång till information och tillgänglighet för fler och genom hela livet: Det livslånga biblioteket. En utökad samverkan med bibliotek som är knutna till vuxenutbildningen skulle kunna motverka den ojämlikhet som finns i dagens resursfördelning. Biblioteksverksamhet knuten till vuxenutbildning såsom Komvux, SFI och folkhögskolor är ett eftersatt område – inte minst när det gäller användare med funktionsnedsättningar som biblioteken enligt lag ska ägna särskild uppmärksamhet åt. Många folkbibliotek kompenserar idag för detta glapp i bibliotekskedjan. Region Halland ser positivt på att strategiförslaget i avsnittet om lärande lyfter behov av lagstöd och resursförstärkningar när det gäller biblioteksverksamhet för vuxenutbildningen.

Prioritera kring digitaliseringen

I strategiförslaget läggs för stor tonvikt på tillgängliggörande av resurser genom digitalisering av tryckta medier. Region Halland anser att det är en realistisk ambition och en suboptimering av skattemedel att digitalisera allt som getts ut i Sverige. Region Halland föreslår att en bättre prioritering av resurserna vore att göra ett urval och istället lägga mer kraft på nationell upphandling, gemensamma standarder och förmedling av digitala resurser via en nationell biblioteksplattform liknande den danska Bibliotek.dk.

I förslaget står det att "Biblioteken ska vara en del av hela samhällets digitaliseringsstrategi och ingå i de centrala samhällsinstanser som leder denna del av förflyttningen till ett nytt informations- och kunskapssamhälle." Ska biblioteken kunna svara upp mot de förväntningar och krav som finns när det gäller att bibehålla och stärka demokratin i det digitaliserade samhället, t ex när det gäller att vägleda till myndigheter och företags digitala tjänster, behöver förutsättningarna diskuteras brett och förmedlingsinsatserna resurssättas.

Nya medel behövs till fler strategiska reformer

Region Halland tillstyrker i huvudsak de sex strategiska reformförslag som framförs i strategiförslaget. Dock bedömer Region Halland att detta är insatser som borde genomförts för länge sedan och i sig pekar på en eftersatthet i sektorn. När bibliotekens roll till bland annat Sveriges digitaliseringsstrategi och till Agenda 2030 formuleras, krävs nya framåtriktade reformer, som behöver prissättas och sedan ingå i en samlad nationell bedömning av när och vad som ska digitaliseras av den svenska offentligheten.

Region Halland anser att förslaget om ett nationellt kunskapscenter för skolbiblioteksfrågor inte på något sätt är tillräckligt resursmässigt för att möta den problematik som beskrivs i avsnittet om lärande i strategiförslaget.

Vidare anser Region Halland att den treåriga resursförstärkningen till folkbiblioteken genom Kulturrådets satsning *Stärkta bibliotek* bör permanentas och inte omfördelas till något annat område. En utvärdering av satsningen har visat att det fortsatt finns behov av extra resurser på folkbiblioteken. Det finns ett stort värde i att folkbibliotekens personal i samverkan med regional biblioteksverksamhet och andra folkbibliotek i den egna regionen själva analyserar sina behov och reflekterar kring de utvecklingsmöjligheter som finns. Behovsanalyserna och reflektionerna kring utvecklingsmöjligheter utgör också ett viktigt underlag för regionala och nationella aktörer för fortsatt dialog med de kommunala biblioteksverksamheterna kring den lokala utvecklingen. Medlen har inneburit förstärkningar som varit bra och dessa behövs även framöver.

Driftnämnden Kultur och Skola

Emma Gröndahl
Driftnämndens ordförande

Eva Nyhammar
Förvaltningschef Kultur och skola

